

**THE BEST OF DOCTORS ARE
DESTINED FOR GEHINNOM:**

TORAH AND THE PRACTICE OF MEDICINE

SOURCE MATERIALS

Rabbi Efrem Goldberg
reg@brsonline.org

¹⁸ If men quarrel and one strikes his fellow with a stone or a fist, and he does not die but falls into bed: ¹⁹ If he gets up and goes about outside under his own power, the one who struck is absolved. Only for his lost time shall he pay, and he shall provide for healing.

וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרף ולא ימות ונפל למשכב: אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא ירפא:

③ RASHI

נתנה רשות לרופאים לרפאות. ולא אמרין רחמנא מתי וליכו מתי:

② BAVA KAMMA מ"ג ה"ק (פ"ב)

for it was taught in a Baraisa: (AS SAGE) OF R' YISHMAEL'S ACADEMY SAYS: "וירפא ירפא" - The Torah states: AND HEAL, HE SHALL HEAL. - מכן שניתן רשות לרופא לרפאות. FROM HERE we derive THAT PERMISSION IS GIVEN TO A PHYSICIAN TO HEAL.^[37]

④ Tosafos

שניתנה רשות לרופא לרפאות. ולי"ט והא מרפא למודיה שמעין ליה וי"ל דה"ל ה"מ מנה נדי אדם חבל חולי בגא בדי שמים כשמרפא נראה כסותר גזירה המלך קמ"ל דשרי

⑤ RAMBAN ט"ז הל"א הכותן

א תנא דבי רבי ישמעאל ורפא ירפא מכן שניתנה רשות לרופא לרפאות. שלא יאמר מה לי לצער הזה שמא אטעה ונמצאתי הורג נפשות בשוגג. והוא שיזהר מאד מאד כמו שראוי ליזהר בדיני נפשות.

⑥ RAMBAN ה"א ח"א וט"ק (פ"ב)

א אסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחבירו. ולא החובל בלבד אלא כל המכה אדם כשר מישראל בין קטן בין גדול בין איש בין אשה דרך נציון הרי זה עובר בלא תעשה. שני לא יוסיף להכותו. אם הוהירה תורה שלא להוסיף בהכאת החוטא קל וחומר למכה את הצדיק ב אפילו להגביה ידו על חבירו אסור וכל המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו הרי זה [ב] רשע: ג המכה את חבירו הכאה שאין בה שיה פרוטה לוקה. שהרי אין כאן תשלומין כדי שיהיה לאו זה ניתן לתשלומין. ואפילו הכה, עבד חבירו הכאה שאין בה שיה פרוטה לוקה שהרי ישנו במקצת מצות. וגוי שהכה את ישראל חייב מיתה שני ויפן כה וכה ויך את המצרי: ד יקנס קנסו חכמים לאלו השוטים בעלי זרוע שיהיה הנחבל נאמן ונשבע בנקיטת חפץ שזה חבל בו חבל זה ונטל מה שראוי לו. והוא שיהיו שם עדים: כיצד. היו שני עדים מעידין אותו שנכנס לתוך ידו שלם ויצא חבול ולא דאווהו בעת שחבל בו והוא אומר לא חבלתי והלה אומר אתה חבלת כי הרי זה נשבע ונטל: ה כמה דברים אמורים בשהייתה המכה במקום שאפשר לו להכותה לעצמו או שהיה עמהם שלישי שאפשר שזה הנחבל אמר לו לחבול בו ולהתרעם על אחר. אבל אם אין עמהם אחר והיתה המכה במקום שאינו יכול לעשותה בעצמו כגון שהיתה נשיכה בין כתפיו וכיוצא בזה הרי זה נוטל בלא שבועה:

⑦

ורפא ירפא... (כא, יט)

„מכן שניתנה רשות לרופא לרפאות“ (בבא קמא פה)

מה רבותא יש בכך, שניתנה רשות לרופא לרפאות, והרי מחללין שבת על פיקוח נפש? אלא שהיית אומר שאסור ליקח שכר על זה, כדין כל מצות, שאסור לעשות בשכר! בא פסוק זה ומלמד, שצריך לשלם שכר הרופא — שמותר ליתן שכר. והטעם שהתירה התורה — שיורז הרופא ברפואות. ואמנם נאמר כאן בתרגום: „ואגר אסיא ישלם“ (וישלם שכר הרופא). (פנים יפות)

KIDDUSHIN (כ.ק.י.)

לא ילמד אדם את - Abba Guryon of Sidon, quoting Abba Gurya says: אבא גוריון איש צדקין אומר משום אבא גוריא
 because their trade is the trade of robbers, i.e. these trades lend themselves to dishonesty. רבי יהודה אומר משמו
 Most donkey drivers are evildoers; and most camel drivers are righteous men; even the best of physicians is destined for Gehinnom, and he cannot engage in his
 I put aside every trade in the world - מניח אני כל אימנות שבועלים - רבי נהוראי אומר
 for a man benefits from its reward in this world, and the principal remains for him in the World to Come. - וְהַקָּדוֹן קְיֻמַּת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא
 But all other trades are not so; and he cannot engage in his

RASHI

טוב שברופאים
 דגיהנם. אינו ירא מן החולי ומאכלו
 מאכל נריאים ואינו מושגר לבו למקום
 ופעמים שהורג נפשות ויש בידו
 לרפאות העני ואינו מרפא:

MAHARSHA (10) מ.ה.ר.ש.א

טוב שברופאים לגיהנם והכשר בו. יש לפנה טוב שברופאים דהיינו שמחזיק עמו
 לעוב ולמומחה שברופאים שאין כוהו וסומך ביותר על המחלטה מתוך גאוהו ולפעמים הוא פועל
 בעצמו זה החולה וממית את החולה ברפואותיו דבר שמזיק לחולה זה אכל יש לו יושא ויתן עם
 שאר הרופאים כיון שהוא כגמל נפשות:

BEN YEHOYADA (11) בן יהו'ד'ץ

שם טוב שברופאים לגיהנם. נ"ל בס"ד, הרופא שאינו פקח
 ומומחה לא יסמוך על דעתו לתת סמים חריפים ותקיפים אלא יתן
 סמים קלים פשוטים, אשר אם לא יועילו ודאי לא יזיקו, ואם כן אין
 תקלה יוצאה מסיבתו, ואם יכבד חליו של חולה מאיליו יכבד, ולא
 יגיע לו נזק מן הסמים שנותן לו לשחות, אבל רופא שהוא בקי
 ומומחה סומך על דעתו, ונותן סמים חריפים ותקיפים לעשות בהם
 מלחמה עם החולי של החולה לגרשו בעל כרחו, ולפעמים ישגה לתת
 סם שיעור יותר ממה שצריך לחולה לפי מזגו וכוחו, ומחמת חריפות
 ותוקף הסם יזיק לו, ועוד לפעמים ישגה בעיקר החולי, ויתן סמים
 דלא שייכי לאותו החולי של החולה, ואז יזיק הסם אליו, ויהיה סיבה
 למיתתו בר מינו, ולזה אמר טוב שברופאים קרוב הוא לירד לגיהנם,
 בעבור שפיכות דמים של החולים, אשר תסובב על ידו:

EITZ YOSEF (12) י"ז

„טוב שברופאים - לגיהנם“ (קידושין פב)

יש רופאים בעלי גאוה, המתנפחים ובעלבים, שעה שהחולה רוצה להימלך
 בדעתו של רופא נוסף מלבדם. רופאים כאלה יש בהם סכנה, ועליהם נאמר: „טוב
 שברופאים לגיהנם“ - והכוונה היא: רופא המתימר שהוא „טוב שברופאים“,
 הטוב והמומחה הגדול, והוא מיטיב לדעת יותר מן הכול - דינו „לגיהנם“: רופא
 כזה לעולם לא יצא מן הגיהנם; רופא מעין זה גורם בגאוותו לאסונות רבים.
 (עץ יוסף)

ועוד מ"ש כן בהקוה דאביג ומ"ש אחר בהקוה דחבירי. דהתם נמי דלמא מויק לי שכמה דברים של סכנה תלוין בהקוה. ועוד אם נחוש לרופא. אף החולה יחוש לעצמו. שאם מרפאין אותו בסממנים והוא אוכלין. בכוס של עיקרין ושחה אותו. שמא טעו בחולי או ברפואה. ונמצא שהמית עצמו ששעתו של רופאים עם המות הוא נמצא שאף החולה עצמו בא לבית המפקד. ויש לומר כיון שנתנה רשות לרופא לרפואה. ומצוה נמי היא דרמאי דחמנא עליה. אין לו לחוש כלום שאם מתנהג בהו כשורה לפי דעתו אין לו ברפואות אלא מצוה. דרחמנא פקדי לרפויי. ליביה אפיקה למשעא. אבל כן אצל אביי. כיון דאיכא אחריני למשקל ליה סילוא * ולמפתח ליי בועיה. לא שבקינן לכו למעבד חכמי דלא ליהוי מעייל בפשיה לספקא דחייב מיחה. וכן הוא דאקשינן * עלה מנא דחנן 70 מחט של יד ליטול בה את הקליף. ליחוש דלמא חביל כ"י והוי ליה שנגת סקילה. התם נמי משום האי טעמא הוא כיון דלאו סכנה היא. ולא חילי כלל הוא. היה ליה למשבקיה עד מוצאי שבת דלא ליעול לספק חילול שבת. ולהאי טעמא גבי הקוה. כיון דחבלה גופה לרפואה היא. מותר לכו לחקיק דם לאביי. דכנו ואחר שוין הם בכ"י. אם תקוה זו רפואה היא לו. לשניהם מותר לשניהם מצוה. ואם טעו והמיתו. לשניהם עונש שנגה מיתת כ"י. ועוברא דרב פפא * ומל בריה דרבינא לא פליגי. ואפשטא דבעיא דפשטא רב מתנא ורב דימי להחירא. אבל רבינו הגדול * ז"ל כתב ארבעיא להו בן מתי שיקיז דם לאביי ואסיקנא רב פפא לא שביק ליה לבריה למשקל ליה סילוא וכ"י. ואפשר לומר כן * : דאיצי דמכה אדם לרפואה פטור. ומצוה דואחבה לרעך כמור הוא * . אפילו חכי כיון דאיכא אחרינא לא שבקינן לבריא למעבד חכי דלמא חביל ביה טפי ממה שהיא בדרך הרפואה. והיה ליה שנגת חנק. אבל למיתה לא חיישינן לא בכ"י ולא באחר. משום דע"כ הצריכו הכתוב לרפואה. ואין לו ברפואות אלא סכנה 71. מה שמלמא ליה ממיה ליה. וזו שאמרנו. טוב שברפואים * וכלי. לגנות דרכו של רופאים בפשיעות ודוונת שלהם נאמר. אבל לא שיהא חושש איסור בדכ"י. כדרך שאמרנו שם נמי טוב שבטבחים * וכלי. הא אלו נוגע עצמו כשורה כש"כ שהוסיף זכות לעצמו שאומנותו אומנות לטסים ולא למד ממעשיהם. והתם חנן 72. המורד הנאה מחבירו נכנס 73 לבקר * עומד אבל לא יושב ומרפאהו רפואה נפשית 74 אבל לא רפואה ממון. והוינו בה כי קחני רפואות נפשית בונם. רפואת ממון כשכ"י. ליחני חכי ומרפאהו בחנם אבל לא בשכ"י. אלא רפואת נפשות גופו. רפואת ממון בהמתו. ואומר עלה בירושלמי 75 שאפילו יש לו מי שירפאנו מותר ליה לרפואתו. שלא מן חכל אדם זוכה להמרפאות. אלא מצוה דרמאי עליה עבר. והשבת אבודה דגופו היא. אלא מיהו דוקא בבקי וביועד בתכמה ובמלאכה זו. ושאינו שם גדול ממנו. אבל כל שאינו יודע כטיב מלאכה זו לא יחא לו עסק בהו. וכן אם יש שם גדול

בפרק החובל 52 : הנה דכ"י ר' ישפאל ורפא ירפא 53. מביא שניחנה רשות לרופא לרפואה. פ"י שמא יאמר הרופא מה לי בצער הזה שמא אטעה ונמצאתי חורג נפשות בשוגג. לפיכך נתנה לו תורה רשות לרפואה. וקשיא לי הא דתנא בתוספתא * . רופא אמן שרפא ברשות כ"י הויק ה"ז גולה 55. אלא עונש שוגג יש בדכ"י. וז"ל חכי הרופא כריין מצוה לדון. ואם טעה בלא חודע אין עליו עונש כלל. כדאמרין 56 שמה יאמר הריין מה לי בצער הזה. ת"ל ועמכם בדכ"י המשפט * . אין לדין אלא מה שענינו ראות. ואף על פי כן אם טעה ונודע לבידי שטעה משלם מביטו על הדרכים היודעים כו"י. ואציג דקתם אם דו ברשות כ"י פטור. אף כאן מדיני אדם פטור מתשלומין. אלא שאינו פטור מדיני שמים עד שמשלם הנזק ויגלה על המיתה. הואיל ונודע שטעה. הויק או המית בדיקם. וכן אמרו בתוספתא דכ"י * . פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים. ומכל מקום בלא רופא אמן שליו אינו חייב כלום כמו שהדיין פטור לגמרי בין מדיני אדם בין מעונש שמים חודע שיהיה כמו שראוי ליהוה בדיני נפשות ולא יקי בפשיעה. ומסתברא דהא דאמרין נתנה רשות לרופא לרפואה. לומר שאינו אסור משום חשש השגגה. אי נמי שלא יאמר חכמי מוחזק והוא מרפא. שאין דרכו 57 של בני אדם ברפואות אלא שנוגו * . ענינו יאמרו גם בתלוי לא דדש את ה' כי ברופאים 58. אבל האי רשות רשות דמצוה * . הוא לרפואה. ובכלל פקוח נפש הוא. כדחנן 59 מאכילין אותו על פי בקיאים. ותנאי 60. מי שאחוז בולמוס מאכילין אותו דבש וכל מיני מתקה שפיין 61 ומאריך את העינים. וכל אלו על פי בקיאי מאכילין אותו. שאם היה חושש בפני מטילין לו עם בשבת. וכן רבינא 62 דשייק אלו הורגין אותו. ותנן 64 נמי החושש בפני מטילין לו עם בשבת. וכן רבינא 65 דשייק ליי לברית בנהרקי דערלה משום אישחא צמירתא. וכן בכל מרפאין חוץ מעצי אשרה. כלל בדרכים של מלאכת הרפואות עושין אותו. ואי אפשר לדעת אותו אלא ע"פ אותו חכמה. וכן עין שמודדה * . מותר לכוהלן בשבת. מלאכת הכותלין משערי הקלורין של רפואות הן. והואיל ומתללין שבת ברפואות. ש"מ בכלל פקוח נפש הן. ופקוח נפש מצוה רכה היא. הורין 66 ה"ז משונה הנשאל ומלאכה זו חייב הוא לרפואה. ואם מניע ואינו עושה. ושל"מ כל רופא שיועד בתכמה ומלאכה זו חייב הוא לרפואה. ואם מניע עצמו הרי זה שופך דמים. וקשיא לי הא דגורסינן בפ"י אלו הן הנחנקין 67. איבעיא להו כו עצמו הרי זה שיקיז דם לאביי. רב מתנה אמר ואחבה לרעך כמור * . רב דימי בר חנניה אמר מכה אדם ומכה בהמה 68. מה מכה בהמה לרפואה פטור. אף מכה אדם לרפואה פטור. מל ברית דרבינא לא שביק ליה לבריה למפתח ליה בועיה 69. דלמא חביל ביה והוי ליי שנגת איסור. אי חכי אחר נמי * . אחר שנגת חנק. הדין הוא סוגיא. דהתם. והשתא תמיהא אם כן לא יתעסק בקי ברפואות כלל. דלמא טעי וה"ל שנגת סיפק * .

ממנו אסור לו להתעסק בהן כלל. קל וחומר משאר דינין והוראות שבתורה, דהאיך יורה בספק נפשות במקום שגדול ממנו. ואם נתעסק בהן כלל שופך דמים הוא בודאי*. ואם ריפא שלא ברשות ב"ד והזיק חייב בתשלומין בבקי*, וכ"ש אחר. שאין ב"ד מרשין למי שאינו בקי. ולענין שכר רפואה גראה לי דמותר ליטול מהן שכר בטלה וטרחא*. אבל שכר הלמוד* אסור דאבדת גופו הוא, ורחמנא אמר והשבותו לו*. ואמרינן לענין מצות, מה אני⁷⁶ בחנם אף אתה⁷⁷ בחנם. הלכך שכר החכמה והלמוד אסור דהוה ליה כשכר הזאות וקידוש*. אבל שכר הטרחא מותר דהו"ל כשכר הבאה ומילוי* דמותר. וכן שכר בטלה מותר כדתנן⁷⁸, אם היה זקן מרכיבו על החמור ונותן לו שכרו כפועל בטל של אותה מלאכה, דבטיל מינה⁷⁹. וכן מי שיש לו סממנין וחבירו חולה צריך להן, אסור לו לעלות בדמיהן יותר מן הראוי. ולא עוד אלא אפילו פסקו לו בדמיהן הרבה מפני דוחק השעה שלא מצאו סממנין אלא בידו, אין לו אלא דמיהן⁸⁰. כדאמרינן ביבמות⁸¹ בת חמה דרב פפא נפלה לפני יבם שאינו הגון לה. אתא לקמיה דאביי וא"ל רב פפא חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז. לבתר דחליץ א"ל אביי זיל הב ליה. א"ל רב פפא ולימא ליה משטה אני בך. מי לא תניא הרי שהוא בורח מבית האסורין והיתה מעבורת* לפניו, ואמר לו טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו*. אלמא א"ל משטה* אני בך, הכא נמי א"ל משטה אני בך. פי' אע"ג דבכל תנאין דעלמא, ה"ז גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז אין ב"ד מחייבין אותה ליתן, אלא אם נתנה ה"ז גט ואם לאו אינו גט, הכא כיון שאין תנאי בחליצה הוה ליה כעושה מלאכה לבעה"ב בעל מנת, ושכירות בעלמא היא, ולפיכך חייבה אביי ליתן. וא"ל רב פפא כיון דשכירות מרובה היא, ומשום דוחק השעה התנית לו, אינה מתחייבת ליתן, דומיא דבורח למעבורת. ואע"ג דהכא באשה לאו דמים יתירי נינהו, ואמר ליה* אפסדתן איתתא ונגכסי, וכדאמרינן בסיפא טול דינר בשכרך והעבירני חייב*. כיון דהאי יבם שאינו הגון לה הוא, והתורה השיאתן עצה הוגנת לחלוץ כדכתיב ודברו אליו*, לא מיפסדת מני' כלום ממאי דחזי לי, הילכך כמי שהתנית בשכר פעולה יותר מהראוי דמי ופטורה. זהו פי' השיטה הזאת. ושמענין מינה⁸² דכל דמתני בשכירות יותר מכדי דמים מפני האונס ודוחק השעה שלו, יכול לומר משטה אני בך, והוא הדין ללוקח סממנין ביותר מכדי דמיהן מפני דוחק החולי דלא מתחייב אלא בדמיהן. אחד השוכר ואחד הלוקח שוין הם בדין זה. אבל אם התנה⁸³ בשכר הרופא הרבה חייב ליתן לו, שחכמתו מכר לו ואין לה דמים. ויש מי שסבור⁸⁴ דטעמא דבורח משום דחייב להצילו משום השבת אבדה, ולפיכך אין לו שכרו אלא כפועל בטל. ולדבריהם אין לרופא אלא שכר בטלה שלו, שאם היה בטל מן הסלע והתנה עמו*, נותן לו את הסלע. ולא מסתברי' דכיון דמדמינן לה לחליצה, דעל מנת שתתן לך מאתים זוז, דלא רמיא עליה חיובא ממש למיחליץ, ואי כניס לה לאו איסורא עביד, שמע מינה דלאו חיובא דמצוה הוא. אלא דינא הוא, דלא מיחייב אינש בתנאין בשעת הדחק ביותר מכדי דמים. הא בשכר רופא ששוה כל כסף הוא, חייב ליתן כל מה שהתנה לו. ואע"פ שמצוה עליו לרפאות, אף בורח נמי מצוה עליו להציל*. אלא כל מצות עשה דרמיא אכולי עלמא, אם נודמן לו ולא רצה לקיימה אלא בממון אין מוציאין מידו ואין מפקיעין ממנו חיוב שלו*. שאין זה כדין ריבית שיוצאה בדיינין*, דרחמנא אמר וחי אחיך עמך⁸⁵, אהדר ליה דליחי עמך⁸⁶.